

Forfatter: Ewald, Johannes

Titel: Udrag fra Herr Panthakaks Historie og Meeninger

Citation: Ewald, Johannes: "Herr Panthakaks Historie og Meeninger", i Ewald, Johannes: *Herr Panthakaks Historie og Meeninger*, udg. af Johnny Kondrup , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1988, s. 204. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-ewald01dkval-shoot-idm140540296123504/facsimile.pdf> (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: Herr Panthakaks Historie og Meeninger

- Ewalds læsere, modsætningen til hr. von Thunders Trunk s. 99 f. – *raisonner*: tænke, argumentere. – *Knaster*: kanaster, en tobak til lang pipe. – *Christal*: krystal. – *balsamiske*: vellugtende. – *Heltes og Engles Formaal*: heltes og engles forbillede, dvs. Gud. – *et Slags Sød*: en slags frø eller anlæg. – *Schiras*: persisk by, hvis omegn er rig på roser og vin.
- 105 *Schah Sefi*: en persisk fyrste, næppe historisk. Ewald har muligvis lånt navnet fra den tyske forfatter Andreas Gryphius' komedie *Horribilicriifax* (1663), hvor det forekommer i en replik. – *Brasilier*: brasiliansk tobak. – *Vater-Suppe*: vandsuppe. – *Bratchen* og ... *Sallatchen*: tysk: lille steg og lille salat. Diminutiv-endelsen er nedsettende ment. – *hypechondriske*: præget af indbildt sygdom og urelighed. – *baragoiniske*, egentlig baragoiniske (af fransk baragoin: kaudervælsk): uforståelige. – *Hollah*: halloj. – *recommanderer mig*: anbefaler mig. – *Leddiker*: aflukker, gemmesteder. – *Homer*: græsk digter fra det 8. årh. f.Kr. Antages at være ophavsmand til *Iliaden* og *Odyseen*.
- 106 *Clarissas Lovelace: Clarissa, or the History of a Young Lady* er en roman fra 1748 af Samuel Richardson (1698-1761). Lovelace er romanens mandlige skurk, der bla. voldtager hovedpersonen Clarissa for siden at angre og tilbyde hende ægteskab. – *toe*: vask. – *vort store Mynster*: vort store monster, dvs. Jesus. – *determinert*: afgjort. – *cholenske*: kolerske, ildfulde. – (torre og heede) *Complexion*: sammensætning, her legemsbeskaffenhed, jf. n.t. s. 101 om et vandagtigt Legeme. – *Kilder*: kildren, lystfølelse. – *epanchement*: fransk: udgydelse.
- 107 *vant vænnet* – *mærke*: bemærke.
- 108 *Paragraph*: afsnit. – *Hypechondrien*: se n.t. s. 105. – *underligge, under*: ligge under for, lide under.
- 109 *skjerte*: lege muntert. – *Skrinter*: skrænter. – *en underdyrisk Maade*: en måde, som ligger under dyrenes niveau. – *Vin de Rhone*: fransk: vin fra Rhône-dalen. – *Burgunder*: bourgogne. – *silfortædelig*: oprigtig talt.
- 110 *Rhabarbera*: rødbær. – *Decoctum*: dekokt, afkog. – *Sott*: slags. – *Genever*: hollandsk ernebærbrændevin. – *fire Skilling*: fast udtryk for næsten ingen penge. En skilling var 1/96 af en rigsdaler, jf. n.t. s. 45. – *forelskt som en Rotte*: del af talemåden så forlebet som en rotte i en gammel ost, der bla. bruges af Holberg i *Den politiske Kandestøber*, 5. akt scene 8, og i *Jean de France*, 4. akt scene 1. – *Ørterne*: ørene, ører. – *Tracasserier*: bryderier.
- 111 *Und der Oberste Trumpf*... : tysk: Og oberst Trumpf sad højt i den elastiske lenestol./ Tænkte på sine ungdomssynder osv. Uenøjagtigt citat fra F.W. Zacharitz (1726-77) skæmtsomme helledigt *Der Phaeton (Poetische Schiften*, 1767, I s. 228). Desuden påvirket af Davids salme nr. 25 vers 7: Mine ungdomssynder og overtrædelser kommer du ikke i hu. – *pp*: forkortelse af praeter plura (latin): med mere, osv. – *Hebe*: datter af de græske guder Zeus og Hera, selv gudinde for den evige ungdom. Har til opgave at skænke nektar (se ndf.) for Olympens guder. – *Juliane*: formentlig et navneskjul for Hedevig Roers, en søsterdatter til Ewalds værtinde i Rungsted kro, Katrine Jacobsen. Hedevig var ca. 35 år gan-

mel, da Ewald i 1775 fattede planen om at gifte sig med hende, jf. s. 181. (Et alternativt tydningsforslag gives i Louis E. Grandjean: *Johannes Ewald og Birthe i Rungsted*, 1961). – *Nectar*: den saft, som de græske guder levede af, og som sikrede dem udødelighed. – *det gionde godt*: citat fra Holbergs komedie *Jeppé paa Bjerget* (1723), 1. akt scene 6, hvor Jeppé udbrøder således efter at have drukket en snaps. – *Alas poor Yorrick!*: engelsk: Ak, stakkels Yorrick; citat fra Shakespeares tragedie *Hamlet* (1603), 5. akt scene 1, hvor hovedpersonen finder kraniet af sin barndoms ven, hoffets næligerer nar, og udbrøder således i klage. Yorrick er også en person hos Laurence Sterne, jf. n.t. s. 123.

- 112 *lykkeligere, end den Persiske Monark*: hentydning til den romerske digter Horats (65-8 f.Kr.), der i en af sine oder skriver: *Persarum vigui rege beator*, Jeg var lykkeligere ved livet end persernes konge (*Carminum III*, 9). – *Sapphir*: safir, blå ædelsten. – *Zephyrer*: græsk: vestenvinde. – *mit Arendse(s)*: Arendse Huulegaard (1743-94), se s. 163. – *Semele*: en prinsesse fra Theben, som Zeus forelskede sig i. De fik sønnen Dionysos (latin: Bacchus), vinguden. – *Phoebus*: Phoibos Apollon, søn af Zeus og Leto. Gud for bla. sol og sommer. – *dølge*: skjule. – *Sancho Pansa*: Don Quijotes følgesvend og væbner, jf. n.t. s. 79. – (mit store) *Myster*: myster, forbillede, her Don Quijote.
- 113 *Pinsel*: pensel. – *Alcmene's Søn ... den Lemnæiske Slange*: Zeus og den mykeniske prinsesse Alcmene avlede helten Herakles (latin: Hercules), som af Mykenes senere konge fik pålagt tolv eventyrlige prøver. En af disse var et dræbe den lemæiske hydra, som var et nihovedet slangeuhyr. – *Blut sind TrauerBühnen*: tysk: blod- og sorgescener. Hentydning til datidens bloddryppende sorgespil – *Clutunstaridosarchidiske Lignelse*: dvs. sammenligningen mellem den lemæiske slange og vinflasken. Det hjemmelavede adjektiv synes sammensat af de latinske ord *clarus* (bagdel) og *instar* (sidedestykke) samt de græske *eidos* (skikkelse) og *sarx* (kød). Vigtigere er imidlertid, at Ewald nok har lånt ordet fra den romerske dramtiker Plautus' (ca. 250-184) komedie *Miles gloriosus*, hvor hovedpersonen, den storpralende soldat Pyrgopolinices, opfinder en feltherre ved navn Clutunstaridosarchides (1. akt). Ordet skulle da snarest betyde pralende, hovmodig – eller simpelt hen skrupskør. – *Mester Gotskalk*: boddejen (mestermænd) i datidens København hed Gotskalk Mühlhausen. Han henrettede bla. greverne Struensee og Brandt i 1772. – *Martyrolog*: en lærd, der beskæftiger sig med de kristne martyrs liv og død. – *Judas*: den discipel, som forræde Jesus ved et kys.
- 114 *Tobhy* og ... *Trim*: personer i romanen *The Life and Opinions of Tristram Shandy, Gentleman* (1760-67) af Laurence Sterne (1713-68). Sætningen som helhed betyder, at Ewald vil læse et par kapitler i romanen. – *overalt ingen Materie*: frem for alt intet stof.
- 115 *Ritmester*: kaptajn i rytteriet – *Turenne*: Henri d'Auvergne, Vicomte de T. (1611-75), marskal af Frankrig og berømt som hærfører. – *hundrede*